

Tässä talossa aloitti Oulun yliopisto

Näillä sanoilla voimme esitellä ta jota kuvammekin esittää.

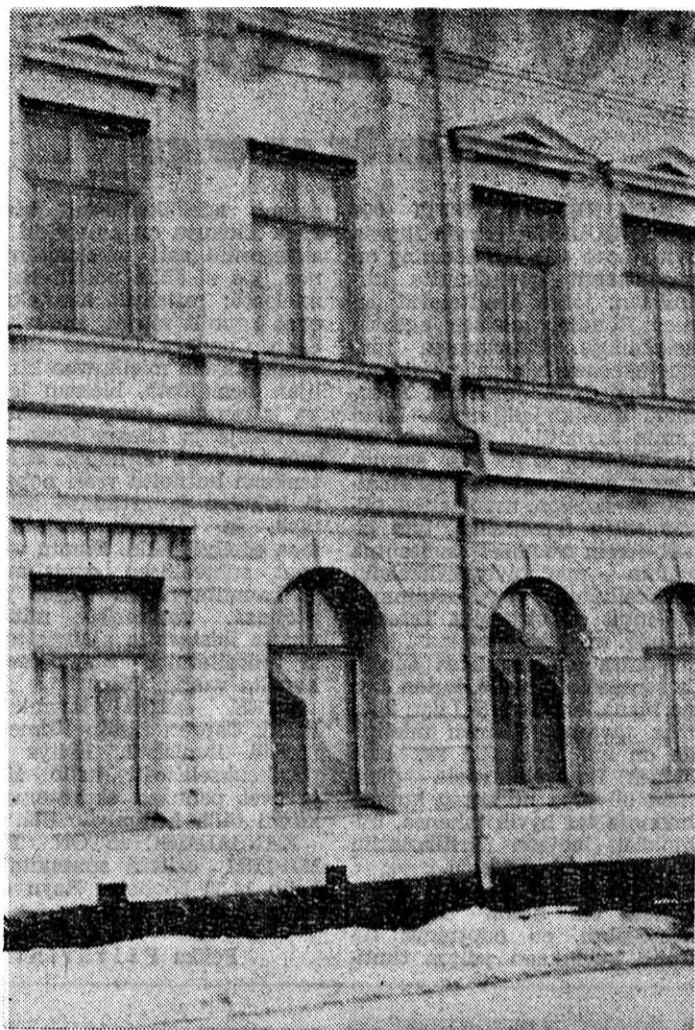
Kun Oulun yliopisto 1959 "käynnistettiin", valittiin sen päämajan sijoituspaikaksi "Keskikoulun" nimellä tunnettu koulutalo, josta "keskikoulu" eli siinä vaiheessa jo Merikosken yhteislyseo oli muuttanut uuteen taloonsa Raksilan laitamille ja jota ainakin osittain hallitsi tilanpuutteesta kärsivä Oulun tyttölyseo. Oulun yliopistoa komensi va. rehtorin ominaisuudessa professori Pentti Kaitera, kuten tiet. hyvin muistetaan. Rehtorin virkahuone ja muikin kanslia sijoitettiin vanhan koulutalon alakertaan, hallista heti oikealle, missä edellistenkin oppilaitosten rehtorinkansliat olivat sijainneet. Siellä otti yliopiston va. rehtori Oulun yliopiston avajaispäivänä vastaan moninaisten yhteisöjen onnen ja menestyksen toivotukset ja vuoden 1642 suomenkielisen Raamatun, jonka lahjoitti kirkonisäntämme, Marttilan rovasti.

Kun ensimmäisen kerran kävin talossa tämän jälkeen, hämmästyin sen "akateemisuutta". Joko en ennen ollut osannut nähdä sitä tämän vanhan tyyli-rakennuksen sisällä tai sitten siellä oli tehty jotain. Ja olihan siellä kuulemma "kasvoja pesty", tyylimestarina silloinen ja ensimmäinen arkkitehtuurin vt. professori Olli Pöyry, jonka tyyli-tajuun sitten on totuttakin luottamaan. Talo oli kuin olikin sopiva kauan odotetun Oulun yliopiston tyyssijaksi.

Ulkopuolisesti me kaikki oululaiset kovasti hyvin tunnemme talon, mutta sen vaiheista on aniharva selvillä, vaikka niistä aina silloin tällöin näkee mustaa valkoisella. Moninaiset ne ovat.

Niinkuin niin monen vanhan keskustan rakennuksen ollessa kysymyksessä pitää aloittaa marraskuun 3. vuonna 1882, jolloin Uuden apteekin kellarista alkanut tulipalo muutamassa tunnissa hävitti kaiken Kirkkokadun ja meren, Pakkahuoneenkadun ja Kaupunginojan väliltä. Myös 2. korttelista paloi kaikki, mm. nykyisen yliopiston suuren luentosalin (ent. voimistelusalin) paika ollut talo, jossa Sara Wacklinin mamsellien koulu oli toiminut. Siihen sortui myös Svendelinin kauppakartano, joka sijaitsi Pakkahuoneenkadun ja Rantakadun kulmauksessa. J. F. Svendelin oli 1860—80-lukujen huomattavimpia oululaisporvareita, näkyvä persoona, Kauppaseuran rahastonhoitaja, Oulun Kauppiainien Eläkelaitoksen johtokunnan jäsen, varakonsuli jne.

Svendelinin talo oli ainakin osittain kivistä, sillä asiantuntijat ovat todenneet nykyisen Aleksanterinkatu 6:n vanhan alakerran yläkertaa vanhemmaksi, ilmeisesti siis 1822-suurpalon jälkeen rakennetuksi. Vankan perustan päälle varakonsulimme 1883—4 rakennutti uhkean kauppakartanon. Tyylistä päätellen (vertaa viereinen Teräksen talo, jonka arkkitehti tiedetään) Svendelinin arkkitehti oli Hugo Neuman (Nöömanni), naapuritalon rakennuttajan, merikapteeni J. F. Petrellin vävy. Neuman samoin kuin muut Oulun 1880-luvun arkkitehdit edustivat tuohon aikaan muotiin tullutta romanttista suuntausta, mikä merkitsi renesanssin, gotiikan ja barokin marssia Oulun julkisivuihin.

1880-luvun jälkipuoliskolla joutui Svendelinin kauppahuone konkurssitilaan, ja talon ja tontin osti valtio tai — sai valtio. Senaatilla oli kohta suunnitelmansa. Vuonna 1883 aloitettiin Oulun Suomalainen Klassillinen Lyseo toimi ja paisui suuressa, mutta ahtaaksi käyneessä ja koulutarkoituksiin sopimattomassa Ruskon puutalossa (nyk. Vapaakirkon paikalla). Tämä sittemmin kuuluisuuden saavuttanut oppilaitos sijoitettiin nyt rantaan, ja niin Svendelinin kartanosta tuli mm. Eino Leinon koulutalo. Lönnbohm kuopus pääsi nimittäin juuri syksyllä 1888 suomalaisen lyseon III:lle luokalle, ja sen mitä hän Oulussa sai opetusta "oikeassa" koulussa, sai hän tässä talossa. Seuraavana syksynä nuori Lönnbohm (salanimi Eino Leino) jo oli Hämeenlinnassa. Ruskon talosta muutti Rantakatu 3:een myös Calamniuksen Ilmarl, edellistä neljä vuotta vanhempi viidesluokkalainen, edelleen Aukusti Oravala, monia muita mainitsematta. Tämäkin koulutalo kävi suomalaiselle lyseolle ahtaaksi. Samanaikaisesti hallitsi Pokkitörmän vanhaa koulutaloa, entistä triviaalikoulua, Oulun ruotsalainen klassillinen lyseo (virallinen nimi 1874 alkaen Svenska Klassiska Lyseet i Uleåborg), jonka oppilasluku monien kauhuksi vähenemistään väheni, vaikka sitä harrastivat selvät fennotkin, suomenkieliset ja -mieliset. Niinpä korkeimmalta taholta määrättiin, että "ruottalainen" lyseo muuttaa alas Rantakadun varrelle, Svendelinin taloon, ja suomalainen valtionlyseo muuttaa Pokkitörmälle. Näin myös tapahtui, mutta saammepa olla varmoja, että siinä mulkoiltiin kyllä sillä silmällä, että tästä vielä puhutaan, kunhan tulee Aleksanterin jupileeraus ja pimiä. Ja onnellistetut suomalaisen koulun oppilaat ajattelivat, että tuu'vaan, rottarinkula...!

Puheenaolevassa talossamme jatkoi siis Svenska (jne.) Lyseet, jonka harteilla olivat Oulun vanhimmat kouluperinteet, pedagogiasta ja triviaalikoulusta alkaen. — V. 1899 tästä ruotsinkielisestä koulusta tuli Svenska Reallyseet i Uleåborg, joka sitten 1904 muutettiin Oulun Reallyseeksi. I maailmansodan vuonna 1914 koulun nimi jälleen muuttui, se oli nyt Oulun Toinen Suomalainen Lyseo, mutta 1915 senaatti yllätien muutti tämän vanhimpia kouluperinteitämme edustavan oppilaitoksen Oulun suomalaiseksi keskikouluksi. Sen yhteydessä toimi kuitenkin 1918—22 (23) lukio nimellä Oulun maanviljelys- ja teollisuusjaostoinen lyseo.

Eipä unohteta! Puhuin edellä jo kirjailijaperinteistä. Oulun Reallyseon aikana harppoi Rantakatua 3. — Aleksanterinkatu 6. kiviportaita myös Aaro Hellaakoski-niminen lehtorinpoika, tuleva Hellaakoski, joka Pokkitörmän lyseossa aloittaneena oli tehnyt isänsä mukana mutkan Turussa ja palannut Ouluun, Reallyseoon, josta pääsi ylioppilaaksi 1913.

Vuonna 1955 talomme haltijana ollut Oulun keskikoulu jälleen muuttui yliopistoon johtavaksi oppikouluksi ja sai nimen Merikosken yhteislyseo. Rehtorinsa Akseli Inkalan johdolla se sitten, kuten hyvin muistetaan, marssi ja matkasi Raksilaan. Ja sitten tuli vuokralle Tyttölyseo ja — muistelen — jotain muutakin ja sitten Oulun yliopisto (nyk. yksinomaan arkkitehtiosasto), joka nyt edelleen isännöi tätä taloa, joka niin paljon voisi kertoa...

Pan u